

Kauniečių nuomonė apie darnų turizmą ir jų kelionių įpročiai

Ramunė Garliauskaitė, Vida Stravinskienė

Vytauto Didžiojo universitetas

Darbo tikslas – įvertinti, kokia yra respondentų (Kauno gyventojų) nuomonė apie darnų turizmą ir jų kelionių įpročiai. Šiuo tikslu buvo atlikta apklausa, kurioje dalyvavo 150 respondentų – 32,7 % vyrų ir 67,3 % moterų. Apklausos rezultatai rodo, kad tik 34 % visų respondentų yra girdėję terminą *Darnus turizmas*. Beveik pusė vyrų ir moterų mano, kad darnus turizmas yra orientuotas į aplinkos apsaugą, ekonomikos vystymąsi ir socialinius–kultūrinius aspektus. Mažiausiai respondentų darnų turizmą sieja su ekonomikos vystymusi. Daugiausiai respondentų yra linkę keliauti automobiliu. Pasirinkimas keliauti pėsčiomis priklauso nuo lyties – ši keliavimo būdą daugiau renkasi vyrai nei moterys ($p=0,03$). Kelionių metu susidariusias atliekas dauguma respondentų išmeta į bendrą konteinerį, išrūšiuoja – kiek daugiau nei trečdalis. Beveik 90 % respondentų mano, kad aplinkosauginis švietimas kelionių metu yra reikalingas. Daugiau nei 70 % respondentų keliaudami atsizvelgia į galimą poveikį aplinkai ir stengiasi ją tausoti.

Darnus turizmas, apklausa, respondentų kelionių įpročiai

Įvadas

Turizmas yra vienas iš didžiausių pasaulyje ir sparčiausiai augančių ekonomikos sektorių, sukuriantis 9 % pasaulinio BVP ir suteikiantis 29 % pasaulinio paslaugų eksporto, verto 1,4 trilijono JAV dolerių (*UNWTO Tourism Highlights*, 2014). Turizmo sektorius sukuria apie 400 mln. darbo vietų daugeliui žmonių, ypač jaunimui ir moterims. Skurdžių besivystančių šalių gyventojams tai yra svarbiausias pajamų gavimo iš užsienio šaltinis ir garantas tų šalių vystymuisi bei kovai su skurdu (Higgins-Desbiolles, 2006). Turizmas skatina rūpinimąsi gamtos išteklių ir biologinės įvairovės saugojimu, aplinkosauga, kuria prielaidas skirtingų kultūrų žmonių bendravimui, tarpusavio pagarbai ir tolerancijai (Newsome et al., 2002).

Atnaujintoje *Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje* (2009) nurodoma, kad turizmo sukeltas ekonomikos augimas daro gerokai mažesnę žalą aplinkai nei kitų ūkio šakų augimas. Be to, turizmas skatina saugoti ir puoselėti vertingą gamtinę bei kultūrinę aplinką ir mažinti mažiau išsivysčiusių regionų ekonomines bei socialines problemas. Tačiau turizmą įvardinti kaip darnaus vystymo priemonę galima tik tada, kai ši sritis yra reguliuojama ir kontroliuojama (Stravinskienė, 2013).

Siekiant mažinti neigiamą turizmo poveikį aplinkai, vis dažniau pereinama prie darnios turizmo plėtros koncepcijos įgyvendinimo. Darni turizmo plėtra suvokiama kaip atitinkanti turistų ir juos priimančių regionų poreikius, apsauganti nuo neigiamo turizmo poveikio ir kartu didinanti jo galimybes ateityje (Labanauskaitė, 2001).

1987 m. Pasaulio turizmo organizacija (PTO) pateikė darnaus turizmo vystymosi apibrėžimą, kuris dažnai naudojamas dar ir šiandieną: *darnus turizmas apibrėžiamas kaip turizmas, kuris valdo išteklius taip, kad būtų patenkinti ekonominiai, socialiniai ir estetiški poreikiai, išlaikant kultūrinį vientisumą, ekologinius procesus, biologinę įvairovę ir visas gyvybės palaikymo sistemas* (*Darnaus turizmo vystymo gairės*, 2010).

Terminas darnus turizmas reiškia turizmą, kuris grindžiamas darnaus vystymosi principais. Šis terminas turi būti naudojamas siejant jį su visu turizmo sektoriumi, o ne su konkrečia turizmo rūšimi. Gerai valdomas didelių srautų turizmas turi būti toks pats darnus, kaip ir mažų srautų specialiųjų interesų turizmas (Stravinskienė, 2013).

XXI a. visos turizmo rūšys turėtų būti vystomos darnaus turizmo kontekste, kitaip tariant ne darnaus turizmo turėtų nelikti. Todėl plėtojant darnųjį turizmą svarbiausias tikslas – visą turizmo sektorių paversti aplinkai draugišku sektoriumi (Paulauskienė, 2013).

Darnaus ir ekologinio turizmo plėtra – vienas pagrindinių šio šimtmečio turizmo sektoriaus plėtros iššūkių ir prielaidų, norint išlaikyti konkurencingumą tarptautinėje turizmo rinkoje (Baležentis, Paulauskienė, 2012).

Kelionės vieniems žmonėms gali būti labai svarbios, kitiems – mažiau, tačiau dažniau ar rečiau, bet keliauja visi ar bent jau dauguma žmonių. Taip turistai daro įtaką turizmo sektoriaus vystymuisi, o savo kelionių įpročiais veikia aplinką. Kadangi darnaus turizmo vystymas tampa prioritetu, todėl svarbu žinoti ką apie darnų turizmą žino patys turistai ir kokie yra jų kelionių įpročiai.

Tyrimo tikslas – įvertinti, kokia yra respondentų (Kauno gyventojų) nuomonė apie darnų turizmą ir jų kelionių įpročiai. Tyrimo objektas – Kauno gyventojai, užpildę apklausos anketą.

Tyrimų metodika

Respondentų apklausa buvo atliekama 2014 m. gruodžio ir 2015 m. sausio mėnesiais tiesioginiu būdu ir siunčiant elektroninius laiškus. Apklausoje dalyvavo 150 respondentų – 32,7 % vyrų ir 67,3 % moterų, po 30 iš penkių amžiaus grupių: ≤25 m.; 26–35 m.; 36–45 m.; 46–55 m.; ir ≥56 m.

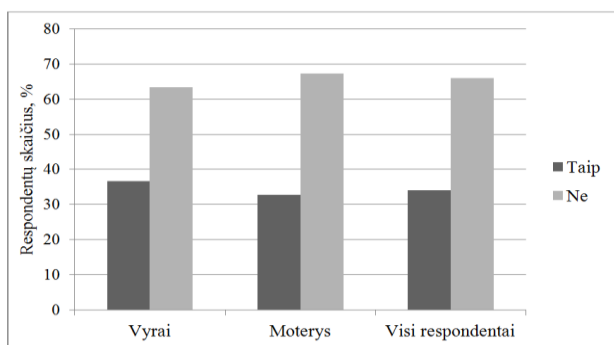
Surinkti duomenys buvo apdorojami SPSS Statistics 22 programa. Analizuojant apklausos metu surinktus duomenis naudotas Chi–kvadrato kriterijus. Tikrinant statistines hipotezes naudotas reikšmingumo lygmuo, kaip $p<0,05$. Analizės rezultatams iliustruoti naudoti *Microsoft Office Excel 2007* programa sukurti paveikslai ir SPSS Statistics 22 programa sukurtos lentelės.

Rezultatai ir aptarimas

Respondentų žinios apie darnų turizmą

Apklausus 150 respondentų paaiškėjo, kad tik kiek daugiau nei trečdalis (34 %) visų respondentų yra girdėję terminą *Darnus turizmas* (1 pav.). Lyginant respondentų atsakymus pagal lytį, vyrų ir moterų atsakymai į ši

klausimą yra gana panašūs. Šį terminą yra girdėję 36,7 % vyrų ir šiek tiek mažiau – 32,7 % moterų ($p=0,62$).

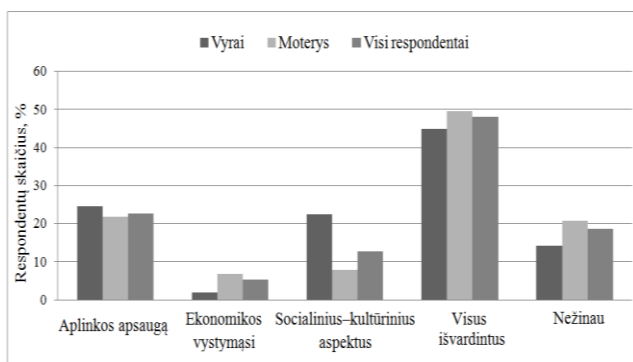

1 pav. Atsakymų į klausimą „Ar esate girdėję (-usi) terminą „Darnus turizmas“? pasiskirstymas (%) pagal lytį

Fig. 1. Answers to the question „Have you ever heard the term „Sustainable tourism“? distribution (%) by gender

Siekiant sužinoti, kokios yra respondentų žinios apie darnų turizmą, buvo pateiktas teiginys *Darnus turizmas yra orientuotas į*, kurį respondentai turėjo užbaigti, pasirinkdami jų nuomone teisingus atsakymo variantus. Beveik pusė visų respondentų (48 %) pasirinko variantą, kad darnus turizmas apima visus išvardintus atsakymo variantus (2 pav.). Moterų, pasirinkusių šį variantą, yra šiek daugiau – 49,5 %, o vyrų – 44,9 % ($p=0,6$). Darnus turizmas iš tiesų yra orientuotas į aplinkos apsaugą, socialinius–kultūrinius aspektus bei ekonomikos vystymąsi.

Antras pagal pasirinkimą atsakymo variantas yra *Aplinkos apsauga*, o kad darnus turizmas apima socialinius–kultūrinius aspektus daugiau mano vyrų – 22,4 %, o moterų, pasirinkusių šį variantą, yra ženkliai mažiau – tik 7,9 % ($p=0,01$), t. y. $p<0,05$. Mažiausiai respondentų darnų turizmą sieja su ekonomikos vystymusi – 6,9 % moterų ir tik 2 % vyrų ($p=0,21$).

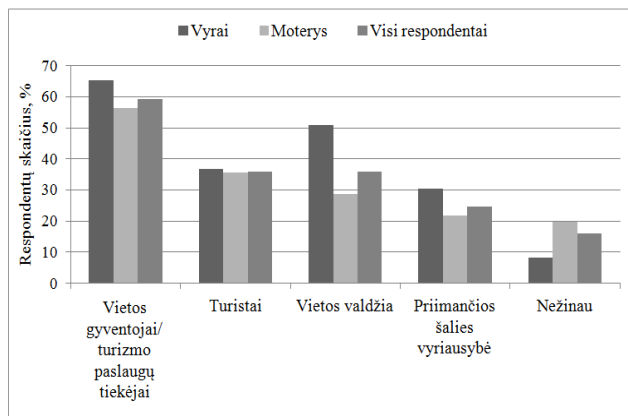

2 pav. Atsakymų į klausimą „Darnus turizmas yra orientuotas į“ pasiskirstymas (%) pagal lytį

Fig. 2. Answers to the question „Sustainable tourism is oriented to“ the distribution (%) by gender

Respondentams buvo užduotas klausimas *Kas yra atsakingas (-i), kad turizmas būtų vystomas darniai?* 65,3 % vyrų ir 56,4 % moterų mano, kad didžiausia atsakomybė dėl darnaus turizmo vystymo tenka vietos gyventojams ir turizmo paslaugų tiekėjams ($p=0,3$) (3 pav.). Tačiau nemaža dalis vyrų (51 %) mano, kad atsakinga yra vietos valdžia, tačiau su tuo sutinka tik 28,7 % moterų ($p=0,01$). 35,6 % moterų mano, kad atsakomybė tenka ir turistams. Vyrų tarpe šis atsakymo variantas taip pat populiarus, jį pasirinko 36,7 % vyrų ($p=0,9$). Variantą *Priimančios šalies*

vyriausybė pasirinko daugiau vyrų (30,6 %) negu moterų (21,8 %) ($p=0,24$). Lyginant su vyrais (8,2 %), nemaža dalis moterų (19,8 %) rinkosi variantą *Nežinau* ($p=0,07$). Dėl darnaus turizmo vystymosi yra atsakingi visi išvardinti subjektai. Vyrų, pasirinkusių šiuos atsakymų variantus, yra daugiau nei moterų. Tačiau atsakymų į šį klausimą priklausomybė nuo lyties statistiškai nepatikima.

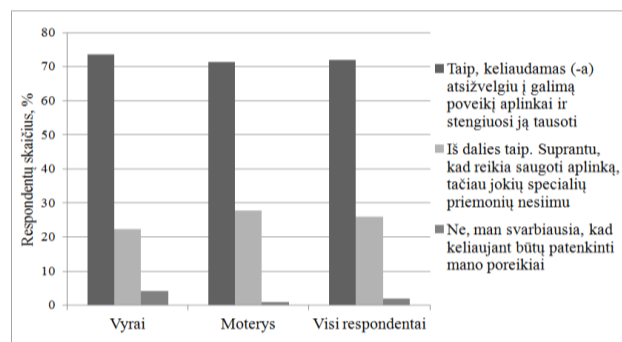

3 pav. Atsakymų į klausimą „Kas yra atsakingas (-i), kad turizmas būtų vystomas darniai?“ pasiskirstymas (%) pagal lytį

Fig. 3. Answers to the question „Who is responsible that tourism is developing sustainable?“ distribution (%) by gender

Respondentų kelionių įpročiai

Apklausa taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, koks yra respondentų požiūris į aplinką. 73,5 % vyrų ir 71,3 % moterų teigia, kad keliaudami atsižvelgia į galimą poveikį aplinkai ir stengiasi ją tausoti (4 pav.). 22,4 % vyrų ir 27,7 % moterų specialių priemonių siekiant tausoti aplinką nesiima. Tarp apklausoje dalyvavusių respondentų yra ir tokių, kuriems svarbiausia jų poreikių tenkinimas, o ne aplinkos apsauga. Tokių požiūrį turinčių vyrų (4,1 %) yra daugiau negu moterų (1 %). Ryšys tarp respondentų požiūrio ir lyties nenustatytas ($p=0,38$).

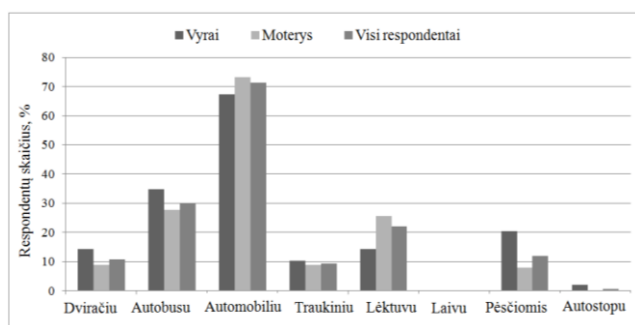
4 pav. Atsakymų į klausimą „Ar Jums svarbu, koki poveikį aplinkai daro Jūsų kelionių įpročiai?“ pasiskirstymas (%) pagal lytį

Fig. 4. Answers to the question „Is the impact on the environment caused by your travel habits important to you?“ distribution (%) by gender

5 paveikslo duomenys rodo, kad respondentai dažniausiai keliauja automobiliu; moterys automobiliu linkusios keliauti šiek tiek dažniau (73,3 %) nei vyrai (67,3 %). Tačiau šis pomėgių skirtumas nuo lyties nepriklauso, t. y. statistiškai nereikšmingas ($p=0,45$).

Antras pagal populiarumą tiek vyrų, tiek moterų pasirinkimas yra keliajimas autobusu (jį renkasi 34,7 % vyrų ir 27,7 % moterų) ($p=0,38$). Nustatytas patikimas

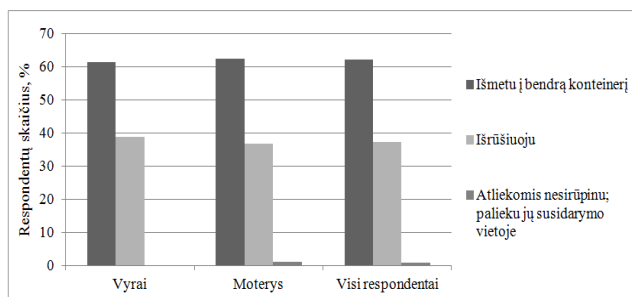
ryšys tarp keliavimo pėsčiomis ir lyties ($p=0,03$) – vyrai tokių keliavimo būdą renkasi dažniau nei moterys.

5 pav. Atsakymų į klausimą „Dažniausiai keliaujate“ pasiskirstymas (%) pagal lytį

Fig. 5. Answers to the question „You mostly travel by“ distribution (%) by gender

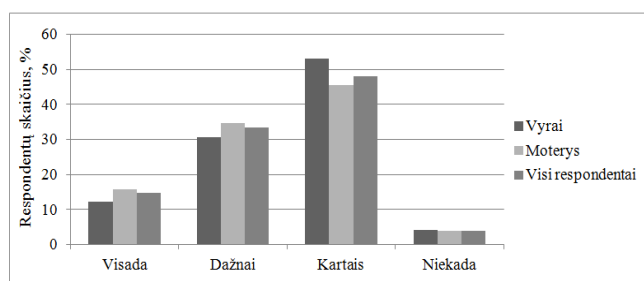
Kelionių (ypač iškylių) metu dažnai susidaro atliekos, todėl svarbu žinoti, kaip atliekas tvarko apklausoje dalyvavę respondentai. Dauguma respondentų kelionių metu susidariusias atliekas šalina į bendrus konteinerius – taip teigia 61,2 % vyrų ir 62,4 % moterų (6 pav.). Vyrų, rūšiuojančių atliekas yra kiek daugiau (38,8 %) lyginant su moterimis (36,6 %). Deja, moterų tarpe nors tik 1 %, tačiau pasitaikė teigiančių, kad atliekomis nesirūpina ir palieka jų susidarymo vietoje. Atliekų tvarkymo tendencijų priklausomybė nuo lyties statistiškai nereikšminga ($p=0,77$).

6 pav. Respondentų atliekų tvarkymo tendencijų pasiskirstymas (%) pagal lytį

Fig. 6. Respondents waste management trends distribution (%) by gender

Duomenys apie tai, kaip dažnai skirtingų lyčių respondentai iškylių metu naudoja vienkartinio naudojimo indus, pateikti 7 paveiksle.

7 pav. Atsakymų į klausimą „Kaip dažnai iškylių metu naudojate vienkartinio naudojimo indus?“ pasiskirstymas (%) pagal lytį

Fig. 7. Answers to the question „How often do you use single-use dishes during picnics?“ distribution (%) by gender

Dauguma vyrų (53,1 %) ir šiek tiek mažiau moterų (45,5 %) teigia, kad vienkartinio naudojimo indus jie naudoja tik kartais. Dažnai vienkartinio naudojimo indus naudoja 30,6 % vyrų ir 34,7 % moterų, o visada – 12,2 %

vyrų ir 15,8 % moterų. 4,1 % vyrų ir 4 % moterų tokių indų nenaudoja niekada. Taigi vienkartinio naudojimo indų naudojimo įpročiai nuo lyties nepriklauso ($p=0,84$).

Pildydami apklausos anketą, respondentai atsakė į klausimą apie tai, iš kur jie gauna informaciją apie lankomą vietovę. Pasirinkdami variantą *Kita*, respondentai patys parašė, kad informacijos ieško internete, naudojami turizmo informacijos centrų paslaugomis, literatūra, informaciją suteikia pažįstami ir draugai (1 lentelė). Dažniausiai informacijai apie lankomą vietovę gauti kitomis priemonėmis nei buvo pateikta apklausos anketoje, naudojasi ≤ 25 , 26–35 ir 36–45 metų amžiaus respondentai (56,7 %, 50 %, 63,3 % atitinkamai), o gidų paslaugomis labiau linkę naudotis 46–55 (50 %) ir ≥ 56 (50 %) metų amžiaus grupių respondentai ($p=0,01$). Su vietos gyventojais dažniausiai bendrauja 26–35 metų amžiaus respondentai (36,7 %).

1 lentelė. Atsakymų į klausimą „Iš kur gaunate informaciją apie lankomą vietovę?“ pasiskirstymas (%) pagal amžių

Table 1. Answers to the question „Where do you get information about place you visit?“ distribution (%) by age

Respondentų dalis (%) pagal amžių	Iš kur gaunate informaciją apie lankomą vietovę?			
	Naudojosi gidų paslaugomis	Bendrauju su vietos gyventojais, iš kurių ir gaunu informaciją	Gauti informaciją man nebūtina	Kita
≤ 25	20,0	23,3	6,7	56,7
26–35	36,7	36,7	3,3	50,0
36–45	20,0	16,7	16,7	63,3
46–55	50,0	20,0	10,0	43,3
≥ 56	63,3	10,0	6,7	30,0
Iš viso	38,0	21,3	8,7	48,7
p reikšmė	0,01	0,14	0,42	0,10

Apklausiant buvo siekiama sužinoti, ar respondentų nuomone aplinkosauginis švietimas kelionių metu yra reikalingas. Beveik 90 % visų respondentų (87,8 % vyrų ir šiek tiek daugiau (89,1 %) moterų) mano, kad aplinkosauginis švietimas yra reikalingas ir jie norėtų iš anksto, dar prieš kelionės pradžią, gauti informaciją apie lankomos teritorijos gamtą ir elgesio taisykles joje (2 lentelė).

2 lentelė. Respondentų nuomonės apie aplinkosauginį švietimą pasiskirstymas (%) pagal lytį

Table 2. Respondents' opinion about environmental education during travelling distribution (%) by gender

Respondentų dalis (%) pagal lytį	Jūsų nuomonė apie aplinkosauginį švietimą kelionių metu:		
	Aplinkosauginis švietimas yra reikalingas	Aplinkosauginis švietimas nėra reikalingas	Nežinau
Vyrai	87,8	2,0	10,2
Moterys	89,1	4,0	6,9
Iš viso	88,7	3,3	8,0

Kad aplinkosauginis švietimas nėra reikalingas daugiau mano moterų (4 %) negu vyrų (2 %). Nežinančių ar aplinkosauginis švietimas yra reikalingas yra daugiau vyrų – 10,2 %, o moterų – 6,9 %. Respondentų nuomonė apie aplinkosauginį švietimą nuo lyties nepriklauso ($p=0,6$). Daugiausia (93,3 %) respondentų galvojančių, kad aplinkosauginis švietimas kelionių metu yra reikalingas yra 25–36 metų amžiaus grupėje ir jaunesnių. Dalis 36–45 ir 46–55 metų amžiaus respondentų (po 13,3 %) nežino, ar aplinkosauginis švietimas prieš kelionę ar keliaujant yra reikalingas. Apklausos rezultatai parodė, kad respondentų nuomonė apie aplinkosauginį švietimą nuo amžiaus nelabai priklauso.

Be to, apklausos metu nustatyta, kad 82,2 % moterų kelionių metu domisi lankomos vietovės kultūra, istorija ir tradicijomis, 81,2 % moterų lanko gamtos ir kultūros objektus. Šios veiklos yra būdingos ir 73,5 % vyrų. Tačiau vyrai labiau nei moterys mėgsta stebėti laukinius gyvūnus, paukščius ir kraštovaizdį, maitintis vietoje pagamintu maistu, bendrauti su vietos gyventojais, plaukioti bėmatorėmis priemonėmis, naudotis paslaugomis, kurios remia vietos ekonomiką, taupiau naudoti išteklius. Šiek tiek daugiau vyrų nei moterų pirmenybę teikia žygiams pėsčiomis.

Išvados

1. Darnaus turizmo terminas nėra plačiai žinomas respondentų tarpe: tik 36,7 % vyrų ir 32,7 % moterų yra ši terminą girdėję.

2. Beveik pusė vyrų ir moterų pasirinko atsakymo variantą, kad darnus turizmas yra orientuotas į visus išvardintus aspektus (aplinkos apsaugą, ekonomikos vystymąsi bei socialinius–kultūrinius aspektus). Pasirinkto varianto, kuris nurodo, kad darnus turizmas yra orientuotas į socialinius–kultūrinius aspektus priklausomybė nuo lyties yra statistiškai reikšminga ($p<0,05$).

3. Pasirinkimo, kad vietos valdžia yra atsakinga, jog turizmas būtų vystomas darniai, priklausomybė nuo lyties statistiškai reikšminga ($p=0,01$).

4. Dauguma respondentų dažniausiai keliauja automobiliu. Pasirinkimas keliauti pėsčiomis priklauso nuo lyties ($p=0,03$) – ši keliavimo būdą daugiau renkasi vyrai negu moterys.

5. Nustatyta, kad respondentų pasirinkimas naudotis gidų paslaugomis priklauso nuo amžiaus ($p=0,01$). Jomis dažniausiai naudojasi vyresnio amžiaus respondentai.

6. Džiugu, kad didžioji dauguma (>70 %) respondentų keliaudami atsižvelgia į galimą poveikį aplinkai ir stengiasi ją tausoti.

Literatūra

1. BALEŽENTIS, A., PAULAUŠKIENĖ, L. Ekologinio turizmo vystymas – nuo skatinimo iki darnumo. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 2012, Vol. 2 (31), p. 15–25.
2. *Darnaus turizmo vystymo gairės*. 2010. Vilnius, 35 p.
3. *Darnaus vystymosi rodikliai*. Vilnius, Statistikos departamentas ir Aplinkos apsaugos agentūra, 2010, 50 p.
4. HIGGINS-DESBIOLLES, B. F. *Another world is possible: Tourism, globalisation and the responsible alternative*. London: Schiller International University, 2006, 197 p.
5. LABANAUSKAITĖ, D. Atvykstamojo turizmo įtakos regionų ekonominiui augimui vertinimas. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 2011, Vol. 1 (25), p. 154–162.
6. *Nacionalinė darnaus vystymosi strategija* (atnaujinta 2009 m. rugsėjo 16 d. Nr. 1247, Vilnius). Kaunas: Lututė, 2011, 100 p.
7. NEWSOME, D., MOORE, S. A., DOWLING, R. K. *Natural area tourism: ecology, impacts and management*. Clevedon, UK: Channel View Publications, 2002, 341 p.
8. PAULAUŠKIENĖ, L. Turizmo valdymo principai ir funkcijos vietiniame savivaldybių lygmenyje. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 2013, Vol. 1 (35), p. 99–110.
9. STRAVINSKIENĖ, V. Turizmo sektoriaus būklės vertinimas darnaus vystymosi požiūriu. *Žmogaus ir gamtos sauga: 19-osios tarptautinės mokslinės–praktinės konferencijos medžiaga, 2 dalis*, Kaunas: Akademija, 2013, p. 86–89.
10. *UNWTO Tourism Highlights*, 2014, 16 p.

Ramunė Garliauskaitė, Vida Stravinskienė

The opinion of Kaunas inhabitants about sustainable tourism and their travel habits

Summary

The aim of study – to assess the opinion of Kaunas inhabitants about sustainable tourism and their travel habits. 150 respondents have participated in the survey – 32.7 % men and 67.3 % women. The results show that only 34 % of respondents have heard the term *Sustainable tourism*. Almost half of men and women think that sustainable tourism is oriented to environmental protection, economic development and social-cultural aspects. Least of respondents link the sustainable tourism with economic development. Most of respondents are inclined to travel by car. Choosing travelling on foot depends on gender – this way of travelling is more popular between men than women ($p= 0.03$). The majority of respondents the waste formed during travelling discard to general use container and more than third – sort it. Almost 90 % of respondents think that environmental education is needed during travelling. More than 70 % of respondents think about their potential influence on the environment and try to save it.

Sustainable tourism, survey, travel habits of respondents

Gauta 2015 m. kovo mėn., atiduota spaudai 2015 m. balandžio mėn.

Ramunė GARLIAUSKAITĖ. Vytauto Didžiojo universiteto Gamtos mokslų fakulteto Aplinkotyros katedros bakalaurantė. Adresas: Vileikos g. 8, LT-44404, Kaunas. Tel. (8 37) 32 79 04, el. paštas: ramune.gar@gmail.com.

Vida STRAVINSKIENĖ. Vytauto Didžiojo universiteto Gamtos mokslų fakulteto Aplinkotyros katedros profesorė. Adresas: Vileikos g. 8, LT-44404, Kaunas. Tel. (8 37) 32 79 04, el. paštas: v.stravinskiene@gmf.vdu.lt.

Ramunė GARLIAUSKAITĖ. Vytautas Magnus University, Faculty of Natural Sciences, Department of Environmental Sciences, Bachelor student. Address: Vileikos 8, LT-44404, Kaunas. Tel. (+370 37) 32 79 04, e-mail: ramune.gar@gmail.com.

Vida STRAVINSKIENĖ. Vytautas Magnus University, Faculty of Natural Sciences, Department of Environmental Sciences, professor. Address: Vileikos 8, LT-44404, Kaunas. Tel. (+370 37) 32 79 04, e-mail: v.stravinskiene@gmf.vdu.lt.